

ee

ROJKO

Ian McEwan

FRAGMENT

Rojko

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.albatrosmedia.sk

Ian McEwan

Rojko – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

ROJKO

Ian McEwan

*S vďakou venujem
Polly, Alice, Williamovi a Gregorymu.*

Mojím cieľom je rozprávať o telách, ktoré sa premenili na tvary iného druhu.

Ovídius, Metamorfózy, Kniha prvá

Predslov

Vždy, keď som dokončil jednu kapitolu *Rojka*, prečítal som ju nahlas svojim deťom. Dohoda bola jednoduchá. Ony dostali najnovšiu dávku toho, čo volali „Petrove historky“, a ja som si odnášal užitočné redakčné poznámky. Táto príjemná, takmer rituálna výmena spätne ovplyvňovala aj samotné písanie. Keď som hovoril každú vetu, stal som sa oveľa všímavejším na zvuk dospelého hlasu. Tento dospelý som nebol ja, respektíve nie jednoducho ja. Sám vo svojej pracovni som v mene tohto imaginárneho dospelého čítal nahlas celé pasáže imaginárnemu dieťaťu (nie celkom alebo nie iba jednému z mojich detí). Ucho a jazyk, chcel som ulahodiť obidvom.

Myslel som si, že detské potreby poznám inštinktívne: dobrý príbeh nadovšetko, sympatický hrdina, zlosynovia samozrejme, ale nie po celý čas, pretože sú príliš zjednodušujúci, jasné úvody, zvraty v strede, uspokojujúce závery, ktoré nemusia byť vždy šťastné. K dospelému som cítil len trochu viac než nejasné sympatie. Všetci milujeme už len *myšlienku* čítania pred spaním – dych voňavý od zubnej pasty, dôverčivé oči roztvorené doširoka, horúci termofoz zastrčený v čistých perinách – kto by nemal túto scénu vrytú hlboko do pamäti? Majú však dospelí naozaj radi detskú literatúru? Vždy som si myslel, že ten entuziazmus sa trochu zveličuje, až priveľmi. „*Lastovičky a Amazonky*? Beatrix Potterová? *Úžasné knihy!*“ Myslíme to naozaj, skutočne sa z nich stále tešíme alebo len o tom nahlas rozprávame a nechávame otvorené dvere nášmu stratenému, takmer zabudnutému ja? Kedy ste sa naposledy skrútili do postele sami, len so *Švajčiarskym Robinsonom*?

Na detských knihách máme radi svoju vlastnú detskú radosť z nich, a to má menej spoločného s literatúrou a viac s láskou. Pri písaní a čítaní *Rojka* nahlas som si veľmi rýchlo začal myslieť,

že by bolo lepšie zabudnúť na našu silnú tradíciu detskej literatúry a napísať knihu pre dospelých detským jazykom, aby rozumeli aj deti. V storočí Hemingwaya a Calvina jednoduchá próza nemusí odstrašiť vyspelejšieho čitateľa. Dúfal som, že téma – predstavivosť samotná – je niečo, čo sa týka každého, kto zdvihne knihu. Podobne je témou akejkolvek literatúry premena, to je skoro až obsesia. *Rojko* vyšiel v ilustrovanej podobe vo Veľkej Británii aj v Spojených štátoch, kým v rôznych iných krajinách v triezvejšej dospeláckej podobe. Kedysi bola tradícia, že autori venovali svoju knihu osudu, skoro ako keby rodičia posielali dieťa do sveta. „Chod', knižka, nech sa darí...“ Táto knižka sa môže napokon usadiť a žiť tichý život v rohu detskej knižnice, upadnúť do zabudnutia, ale stále ešte dúfam, že by mohla niekomu priniesť trocha radosti.

Ian McEwan
1995

Peter sa predstavuje

Keď mal Peter Fortune desať rokov, dospelí o ňom niekedy hovorili ako o „problémovom“ dieťati. Nikdy nechápal, čo tým myslia. Necítil sa problémovo. Nehádzal fľaše od mlieka na záhradný múrik, nelial si kečup na hlavu predstierajúc, že je to krv, ani nesekal babičku po členkoch mečom, hoci občas o všetkých týchto veciach premýšľal. Okrem akejkolvek zeleniny, rýb, vajec a syrov neodmietal žiadne jedlo. Nebol hlučnejší ani špinavší či hlúpejší ako ktokoľvek, koho poznal. Jeho meno sa vyslovovalo aj hláskovalo ľahko. Nebol problém pamätať si jeho tvár, bledú a pehavú. Každý deň chodil do školy ako všetky ostatné deti a nikdy okolo toho nerobil zmätky. K svojej

sestre bol presne taký protivný ako ona k nemu. Na dvere nikdy nezaklopali policajti, čo by ho chceli uväzniť. Ani jeden doktor v bielom plášti sa neponúkal, že ho zavrie do blázinca. Pokiaľ mu pamäť siahala, nebol s ním nijaký problém. Tak čo bolo na ňom problémové?

Pochopil to až po mnohých rokoch ako dospelý človek. Mysleli si, že je problémový, lebo bol stále potichu. To ticho ľudí otravovalo. Ďalší problém bol, že sa mu páčilo byť osamote. Nie stále, samozrejme. Dokonca ani každý deň nie. No väčšinu dní platilo, že sa rád stratil na hodinu vo svojej izbe alebo šiel do parku. Bol rád sám a rozvíjal svoje úvahy.

Dospelí si radi namýšľajú, že vedia, čo sa točí v desaťročnej hlave. Nedá sa vedieť, čo si myslí druhý človek, pokiaľ stále mlčí. Ľudia videli Petra, ako za letného popoludnia leží na chrbte, prežúva trávu a zíza na oblohu. „Peter! O čom rozmýšľaš?“ volali naňho. Peter sa preľakol a posadil. „O ničom. Fakt o ničom.“ Dospelí vedeli, že mu niečo chodí po rozume, ale nedalo sa to vidieť, počuť ani nahmatať. Nemohli Petrovi povedať, aby s tým prestal, lebo sami nevedeli,

s čím. V hlave mohol pokojne podpáliť školu, napchať svoju sestru do papule aligátora alebo utiecť teplovzdušným balónom, ale videli len chlapca, čo zíza na oblohu, chlapca, čo nepočul, keď ste zavolali jeho meno.

To, že bol samostatný, sa dospelým nepáčilo o nič viac. Oni nemajú veľmi radi, ani keď sú samostatní iní dospelí. Keď sa zapájate do hry, ľudia vidia, o čo vám ide. A ide vám o to isté. Musíte sa zapojiť, inak to pokazíte aj ostatným. No Peter uvažoval inak. Zapojiť sa je niekedy fajn. Šlo však o viac. V skutočnosti, premýšľal Peter, keby ľudia trávili menej času zapájaním sa do hry a nútením druhých, aby sa zapájali, a keby každý deň venovali chvíľu osamote tomu, aby si spomenuli, kým boli alebo kým by mohli byť, svet by bol šťastnejším miestom a nevznikali by vojny.

V škole často nechal svoje telo sedieť v lavici a jeho myseľ sa vydala na cesty. Aj doma mu však denné snívanie občas spôsobovalo problémy. Raz na Vianoce Petrov otec, Thomas Fortune, vešal v obývačke ozdoby. Tú prácu neznášal. Vždy mu privodila zlú náladu. Rozhodol sa v jednom rohu umiestniť ozdobné reťaze. V tom istom rohu

bolo kreslo a v ňom sedel Peter a práve nič pozoruhodné nerobil.

„Nehýb sa, Peter,“ povedal Thomas Fortune. „Idem sa postaviť na operadlo tvojho kresla, aby som dočiahol.“

„Jasné,“ povedal Peter. „Pod.“

Thomas Fortune sa vzniesol k stropu a Petrove myšlienky ešte vyššie. Vyzeral, ako keby nerobil nič, ale v skutočnosti bol veľmi zaneprázdnený. Práve vynachádzal vzrušujúci spôsob, ako rýchlo zostúpiť z nejakej hory pomocou vešiaka na kabáty a dlhého drôtu natiahnutého medzi dvoma borovicami. Ďalej dumal nad týmto problémom, zatiaľ čo jeho otec stál na operadle kresla, naťahoval sa a fučal, ako sa snažil dosiahnuť strop. Ako, lámal si hlavu Peter, ako sklíznuť dolu a nenaraziť do stromov, na ktorých je natiahnutý drôt?

Možno to bol horský vzduch, čo Petrovi pripomenulo, aký je hladný. V kuchyni ležal neotvorený balíček čokoládových keksíkov. Bola by naozaj škoda nechať ich tam len tak kvasiť. Peter vstal a za ním sa ozval ohlušujúci rachot. Obrátil sa práve včas, aby videl, že otec letí hlavou dolu do diery medzi stenou a kreslom. Potom sa Thomas

Fortune vynoril a vyzeralo to, že je pripravený rozsekať Petra na fašírku. Na druhej strane izby si Petrova mama prikrývala rukou ústa, aby zakryla smiech.

„Jaj, prepáč, ocko,“ povedal Peter. „Zabudol som, že si tam.“

Krátko po svojich desiatych narodeninách dostal Peter za úlohu vodiť do školy svoju sedemročnú sestričku Katku. Peter s Katkou navštevovali tú istú školu. Bolo to pätnásť minút pešo alebo kúsok autobusom. Zvyčajne chodievali so svojím otcom, ktorý ich vyložil po ceste do práce. No teraz sa zdalo, že deti sú už dosť veľké, aby chodili do školy samy autobusom, a Peter to dostal na starosť.

Boli to iba dve zastávky, ale keby ste to mali odhadnúť podľa toho, čo kvôli tomu vyvádžali rodičia, mysleli by ste si, že Peter berie Katku na severný pól. Večer predtým dostal podrobné inštrukcie. Keď vstal, musel si ich vypočuť znovu. Potom mu rodičia všetko zopakovali pri raňajkách. Keď deti vychádzali dvermi von, ich mama Viola Fortunová naposledy prebehla všetky pravidlá. Každý si musí

myslieť, že som sprostý, premýšľal Peter. Možno aj som. Katku mal držať za ruku po celý čas. Mali si sadnúť na spodné poschodie autobusu, Katka k oknu. Nemali sa púšťať do rozhovorov s bláznivými alebo spustnutými ľuďmi. Peter mal nahlas povedať sprievodcovi v autobuse názov ich zastávky a nezabudnúť na „prosím“. Oči nemal spustiť z cesty.

Peter mame všetko zopakoval a spolu so sestrou sa vybrali na autobusovú zastávku. Celou cestou sa držali za ruky. Toto mu ani neprekážalo, lebo Katku mal popravde veľmi rád. Dúfal len, že ho neuvidí žiadny kamarát, ako drží dievča za ruku.

Autobus prišiel. Vošli dnu a sadli si dolu. Bolo by komické držať sa za ruky aj tam a navyše tam boli aj chlapci zo školy, takže sa pustili. Peter bol pyšný. O svoju sestru sa postará kdekoľvek. Môže s ním počítať. Keby sa napríklad ocitli sami v horskom priesmyku a čelili by svorke hladných vlkov, vedel by presne, čo robiť. Ostražito, aby neurobili žiadny prudký pohyb, by sa s Katkou odsúvali, kým by sa neocitli chrbtami k veľkej skale. Tak by ich vlci nemohli obklúčiť.

Vzápätí si vyberá z vrecka dve dôležité veci, ktoré si nezabudol vziať so sebou – poľovnícky nôž a škatuľku zápaliiek. Nôž vytiahne z pošvy a zabodne do trávy, aby bol pripravený, keď zaútočia vlci. Tí sa už priblížili. Sú takí hladní, že slintajú, vrčia a brechajú. Katka fňuká, ale on ju teraz nemôže utešovať. Vie, že sa musí sústrediť na svoj plán. Hneď pri nohách má nejaké suché lístky a vetvičky. Rýchlo a šikovne ich pozbiera na malú kôpku. Vlci sú čoraz bližšie. Musí všetko urobiť správne a v škatuľke zostala posledná zápalka. Cíti už vlčí dych – hnusný smrad hnilého mäsa. Zohne sa, rukami vytvorí závetrie a škrtne zápalkou. Náhle príde poryv vetra, plameň sa rozblíka, ale Peter drží zápalku tesne pri suchej kôpke. Vzbĺkne jeden list, potom druhý, potom sa oheň zahryzne do vetvičky a čoskoro blčí celá kôpka. Prihadzuje viac lístkov a vetvičiek, aj hrubších. Katka pochopila a pomáha mu. Vlci ustupujú. Divé zvieratá sa ohňa desia. Plamene sa dvíhajú vyššie a vietor vháňa dym rovno do slintajúcich čelustí. Peter chytí poľovnícky nôž a...

Absurdné! Keby nedával pozor, zabudol by kvôli takýmto denným snom vystúpiť. Autobus

zastavil a deti z ich školy už vystúpili. Peter vyskočil na nohy a práve stihol dopadnúť na chodník, keď sa autobus opäť pohol. Prešiel po ulici skoro päťdesiat metrov, kým si uvedomil, že na niečo zabudol. Aktovku? Nie. Na sestru! Musel ju zachrániť pred vlkami a nechal ju sedieť v autobuse.

Chvíľu sa nevedel ani pohnúť. Stál a hľadel za autobusom, ktorý sa vzdaloval ulicou. „Vráť sa,“ mrmlal. „Vráť sa.“

Jeden chlapec zo školy prešiel okolo neho a buchol ho po chrbte.

„Čo je? Videl si ducha?“

Petrov hlas ako keby prichádzal z veľkej diaľky: „Nie, nie, zabudol som niečo v autobuse.“ A dal sa do behu. Autobus bol už takmer pol kilometra ďaleko a začínal spomaľovať pred ďalšou zastávkou. Peter šprintoval. Bežal tak rýchlo, že keby rozťahol ruky, asi by sa vzniesol do vzduchu. Potom by sa mohol kĺzať ponad vrcholce stromov a... Ale nie! Teraz nemôže snívať. Teraz musí získať naspäť sestru. Teraz už možno vrieska od hrôzy.

Niekoľko cestujúcich vystúpilo a autobus sa opäť pohol. Peter bol k nemu už bližšie. Autobus

sa plazil za nákladným autom. Keby mohol jednoducho len bežať, zabudnúť na tú strašnú bolesť v nohách a v hrudníku, dobehol by ho. Keď dorazil na zastávku, autobus nebol vzdialený ani sto metrov. „Rýchlejšie, rýchlejšie,“ hovoril si.

Ako bežal okolo zastávky, zavolalo naňho nejaké dieťa, ktoré stálo pod prístreškom: „Peter! Hej, Peter!“

Peter nemal silu na to, aby otočil hlavu. „Nemôžem zastaviť,“ zalapal po dychu a bežal ďalej.

„Peter, stoj! To som ja, Katka!“

Chytil sa za hrudník a zrútil sa na trávnik k nohám svojej sestry.

„Pozor na psie hovno,“ povedala pokojne a pozerala sa, ako brat chytá dych. „Poď, mali by sme ísť naspäť, lebo prídeme neskoro. Radšej ma chyt za ruku, ak nechceš mať problémy.“

Kráčali teda spolu do školy a Katka veľmi slušne – výmenou za Petrovo sobotňajšie vreckové – prisľúbila, že doma nič nepovie.

Byť rojkom, ktorý toho veľa nenarozpráva, je problém, lebo učitelia v škole, a najmä tí, ktorí vás veľmi nepoznajú, si myslia, že ste sprostí. A ak nie

sprostí, tak tupí. Nikto nevidí tie úžasné veci, ktoré vám letia hlavou. Učiteľ, ktorý videl Petra zízať z okna alebo na hárok čistého papiera na lavici, si mohol myslieť, že sa nudí alebo nepozná odpoveď. No pravda bola celkom iná.

Raz ráno napríklad deti v Petrovej triede dostali písomku z matematiky. Museli spočítať veľmi vysoké čísla a mali na to dvadsať minút. Skoro v tom istom momente, ako Peter začal s prvým súčtom, kde bolo treba zrátať tri milióny päťstotisíc dvesto deväťdesiatpäť s ďalším číslom, takmer rovnako veľkým, zistil, že premýšľa o najväčšom čísle na svete. Pred týždňom čítal o čísle s perfektným názvom googol. Googol bolo desať stokrát vynásobených desiatimi. Desať so sto nulami na konci. A existovalo ešte lepšie slovo, skutočná krása – googolplex. Googolplex bolo desať googolkrát vynásobených desiatimi. Tomu sa povie číslo!

Peter poslal svoju myseľ na špacír do tohto fantastického rozmeru. Nuly mizli v diaľke ako bubliny. Otec mu rozprával, ako astronómovia zistili, že celkový počet atómov vo všetkých miliónoch hviezd, ktoré môžu vidieť cez svoje

gigantické teleskopy, je desať s deväťdesiatimi ôsmimi nulami na konci. Všetky atómy na svete sa teda neposkladajú ani na jeden mizerný googol. A googol bol v porovnaní s googolplexom najmenšia, najnepatrnejšia odrobinka. Keby ste niekoho požiadali o googol karameliek v čokoláde, nebolo by v celom vesmíre ani dosť atómov na ich výrobu.

Peter si podoprel hlavu rukou a vzdychol si. Presne v tom momente učiteľka tleskla. Dvadsať minút uplynulo. Všetko, čo Peter mal, bolo prvé číslo z prvého súčtu. Všetci ostatní skončili. Učiteľka pozorovala Petra, ako zíza na papier, nič nepíše a postonkáva.

Onedlho ho preradili do skupiny detí, ktoré mali veľký problém so sčítaním aj malých čísel, ako je napríklad štyri plus šesť. Peter sa rýchlo začal nudiť a zistil, že udržať pozornosť je ešte ťažšie. Učitelia si začali myslieť, že matematika je nad jeho sily ešte aj v tejto špeciálnej skupine. Čo s ním?

Samozrejme, Petrovi rodičia a jeho sestra Katka vedeli, že nie je hlúpy ani lenivý či unudený, a dokonca aj v škole boli takí učitelia, čo začínali chápať, čo všetko zaujímavé sa deje v jeho mysli.

Aj sám Peter, keď podrástol, sa naučil, že ľudia vám nevidia do hlavy, a preto, ak chcete, aby vám rozumeli, je najlepšie povedať im to. A tak si začal zapisovať niektoré veci, ktoré sa mu prihodili, kým hľadel z okna alebo ležal na chrbte a oči upieral na oblohu. Keď vyrástol, stal sa vynálezcom a spisovateľom a žil šťastne. V tejto knihe nájdete niektoré zvláštne dobrodružstvá, ktoré sa udiali v Petrovej hlave a zapísal ich presne tak, ako sa stali.

Prvá kapitola

Bábiky

Odkedy sa Peter pamätal, o izbu sa delili s Katkou. Väčšinu času mu to neprekážalo. Katka bola v pohode. Vedela ho rozosmiať. A za niektorých nocí, keď sa Peter prebudil zo zlého sna, bol rád, že je s ním v izbe aj niekto iný, hoci to bola len jeho sedemročná sestra, ktorá by aj tak nebola použiteľná v boji proti netvorom s červenou kožou pokrytou slizom, čo ho občas prenasledovali v spánku. Keď sa zobudil, príšery zmizli za záclonami alebo vliezli do skrine. Keďže Katka bola v izbe, bolo predsa len trošku ľahšie vstať z postele a prešprintovať po chodbe do rodičovskej spálne.

Boli však aj chvíle, keď mu spoločná izba vadi-la. A Katke takisto. Boli to dlhé popoludnia, keď

si navzájom išli na nervy. Malicherná hádka prerástla do bitky, bitka do súboja so skutočnými údermi, škriabaním a ťahaním za vlasy. Keďže Peter bol o tri roky starší, očakával, že tieto bravrovraždne vojny vyhrá. A v určitom zmysle ich aj vyhrával. Vždy mohol počítať s tým, že Katka sa rozplače ako prvá.

Boli to však skutočné víťazstvá? Katka vedela zdržať dych, pritlačiť a očervenieť v tvári ako zrelá slivka. Potom už stačilo iba zbehnúť dole schodmi a ukázať svojej mame, „čo Peter urobil“. Takisto si vedela ľahnúť na dlážku a začať vydávať z hrdla taký chrapot, až si Peter myslel, že zomiera. Potom musel *on* utekať dolu schodmi, aby zavolať mamu. Katka vedela aj vrieskať. Raz počas jedného jej hlasného výstupu auto prechádzajúce okolo domu zastavilo, vystúpil vydesený muž a pozeral sa na ich okno. Peter práve hľadel von. Muž vbehol do záhrady a začal mlátiť na dvere, presvedčený, že vnútri sa stalo niečo hrozné. A naozaj sa stalo. Peter si niečo požičal od Katky a ona to chcela späť. *Teraz!*

Pri týchto príležitostiach bol Peter ten, kto sa dostával do problémov, a Katka mala navrch. Tak